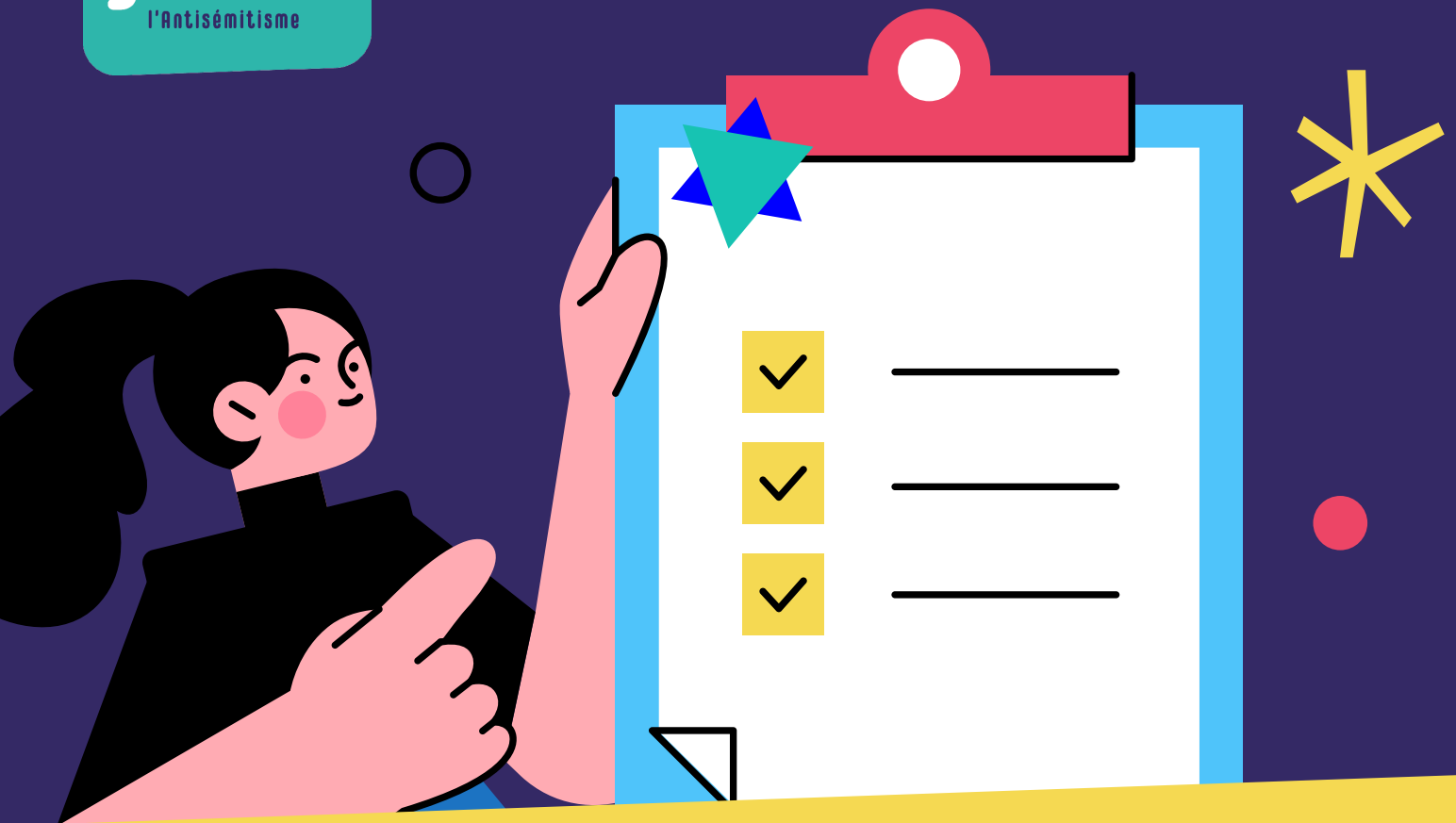

Gelijke Kansen
Egalité des Chances
Chancengleichheit

GIDS OVER
HET JODENDOM
VOOR JUSTITIE

Publicatie geproduceerd door de CEJI - Une Contribution Juive pour une Europe Inclusive (Een Joodse bijdrage aan een inclusieve Europa), in samenwerking met de UEJB, Unie van Joodse studenten in België, als onderdeel van het project "Jeunes Contre 'Antisémitisme/Jongeren Tegen Antisemitisme (JCA/JTA)", ondersteund door de cel "Égalité des chances (Gelijke Kansen), FOD justitie".

© 2023 CEJI – UEJB Alle rechten voorbehouden.

Materiaal uit deze publicatie mag vrijelijk worden gebruikt en gekopieerd voor educatieve en andere niet-commerciële doeleinden, op voorwaarde dat elke reproductie of verwijzing het volgende erkent:

Bron: Jeunes Contre l'Antisémitisme/Jongeren Tegen Antisemitisme © 2023 CEJI.

De originele versie is geschreven door CST, Community Security Trust, en is aangepast door CEJI als onderdeel van haar Europese project "Facing Facts Online".

www.facingfactsonline.eu • www.ceji.org • www.uejb.org

We wensen hartelijk de professionelen die bij hebben gedragen aan de consulatie groep over Justitie te bedanken. Zij hebben ons geholpen om de inhoud van de brochure aan te passen aan de behoeften van het veld en de meest gebruikelijke terminologie.

Inhoud

Inleiding	3
Mannelijke en vrouwelijke Joden en het Jodendom	4
Sjabbat	5
Joodse feestdagen	7
Kalender van Joodse feestdagen	11
Voeding	12
Relatie tot het lichaam en fysieke interacties	12
Joodse kleding en huizen	13
Synagoge, gebeden en gemeenschapsgebouwen	14
Cyclus van het Joodse leven	16
Collectief geheugen: de impact van de Shoah	18
Verwijzingen naar actuele wetgeving en onderzoek over de perceptie van slachtoffers van antisemitisme	19
Belangrijke principes met betrekking tot ondervragingen	20
Optimale werkwijzen en advies tegen stereotypen en vooroordelen	23
Handige links naar informatieve bronnen over het Jodendom en antisemitisme	24
Woordenlijst	25

Als u wilt dat jonge mensen die opgeleid zijn als onderdeel van dit project de brochure aan uw team presenteren, neem dan contact met ons op via het volgende e-mailadres
jca@uejb.org.

De informatie in deze brochure is bewust algemeen ook al zijn de Joodse identiteit en het antisemitisme complex, net als het feit dat er verschillende beroepsgroepen bestaan binnen de rechterlijke macht.

Deze publicatie is gebaseerd op de onlinecursus van "Facing all the facts" over herkenning en identificatie van antisemitische haatmisdrijven.
www.facingfactsonline.eu • www.facingfacts.eu

Originele versie geschreven door CST, aangepast door CEJI

Inleiding

Deze publicatie is tot stand gekomen in het kader van het project "Jeunes Contre l'Antisémitisme/Jongeren Tegen Antisemitisme (JCA/JTA)", een initiatief gefinancierd door de cel Egalité des Chances (Gelijke Kansen), FOD Justitie en gezamenlijk geleid door de UEJB, Unie van Joodse studenten in België en door CEJI, Une Contribution Juive pour une Europe Inclusive (Een Joodse bijdrage aan een inclusieve Europa), om het bewustzijn onder de verschillende overheidsfunctionarissen op het gebied van Justitie, Gezondheid en Politie te vergroten en zo de Belgische Joodse bevolking beter te ondersteunen en rekening met hen te houden.

Het is belangrijk op te merken dat de brochures zijn aangepast aan de specifieke behoeften van de betrokken doelgroepen. Naast onderzoek en belangenbehartiging is training één van de hoofdactiviteiten van dit project. Deze brochure vormt een belangrijk element bij het herkennen en identificeren van indicatoren van vooroordelen voor de burgermaatschappij en wetshandhavers.

De training en activiteiten voor de presentatie van deze brochures zullen worden uitgevoerd door jonge Joodse volwassenen (18-30 jaar oud) die opgeleid en begeleid zijn door CEJI- en UEJB-medewerkers. In deze brochure zullen we, ten behoeve van inclusief taalgebruik, de term "Joden" gebruiken om te verwijzen naar mannelijke en vrouwelijke Joden .

Deze publicatie zal het mogelijk maken om op het niveau van de openbare diensten (politie, justitie, gezondheid) een presentatietraining beginnen, die een belangrijk instrument zou kunnen vormen en altijd beschikbaar is om de contacten tussen deze diensten en Joden te verbeteren.

Dit project heeft tot doel ideeën en instrumenten te delen waarmee de verschillende sectoren kunnen bijdragen aan het minimaliseren van stereotypen en vooroordelen, en de strijd tegen antisemitisme, om zo een sereen en vreedzaam Joodse leven in België te bemoedigen.

De brochure richt zich op praktiserende Joden, omdat ze, hoewel ze een minderheid vormen (3% van de Brusselse Joden zijn orthodox), beter zichtbaar zijn en daardoor meer blootgesteld zijn aan antisemitische aanvallen.

Joden en het Jodendom

Het jodendom is de religie van het Joodse volk en is na ongeveer 4000 jaar één van de oudste religieuze tradities die nog steeds wordt beoefend. Haar waarden en geschiedenis vormen een belangrijk onderdeel van de fundamenteën van het christendom en de islam. Er zijn ongeveer 15 miljoen Joodse mensen in de wereld (Berman Jewish DataBank, 2017). De Joodse bevolking in België wordt geschat op ongeveer 30.000 mensen.

We spreken vaak over Joden in relatie tot religie: het jodendom. De Joodse identiteit is echter niet beperkt tot religie.

Jood-zijn, of de Joodse identiteit, kan gebaseerd zijn op religie, cultuur en/of afkomst:

- Religie: Het Jodendom vertegenwoordigt het religieuze aspect van de Joodse identiteit. Jood-zijn wordt daar gedefinieerd in halacha (Joodse wet): het kan overgedragen worden door de moeder (als ze Joods is), of door bekering.
- Cultuur: Sommige Joden beschouwen hun Joodse identiteit als cultureel erfgoed. Ze kunnen hun Joodse identiteit uitdrukken door het vieren van feestdagen (op een culturele in plaats van religieuze manier), familietradities, talen (Hebreeuws spreken of een Diaspora-dialect), etc.
- Afkomst: Iemand stamt af van een Joodse ouder.

De identiteit van een jood omvat dus ten minste één van deze drie aspecten.

Een grote diversiteit

Sommige Joden houden zich strikt aan de geboden van de Joodse geschreven wet (Thora) en de mondelinge wet (Talmoed). Deze zijn te herkennen aan bepaalde kleding, vooral in zekere Antwerpse wijken. Anderen kleden zich zoals de meerderheid van de bevolking, zonder enige onderscheidende kenmerken.

Sommigen hebben misschien meer beperkte of niet-bestaande niveaus van religieuze praktijk. Ze identificeren zich echter net zo goed als Joods.

Er bestaan een hele reeks rituele voorwerpen, zoals gebedsriemen leren, grote palmladeren, grote omslagdoeken, etc.

De geschiedenis van het Joodse volk is zeer rijk. Niettemin moet er rekening gehouden worden met veel traumatische elementen sinds de geboorte van het Joodse volk, in het bijzonder met het belangrijkste hedendaagse evenement, de Shoah. De Shoah is de systematische executie van het Joodse volk door de nazi's.

Sjabbat

Sjabbat, ook wel sjabbos genoemd (in het Jiddisch, een dialect van de Oost-Europese Joodse diaspora), is één van de belangrijkste elementen van de Joodse religie. Sommige Joden werken niet op sjabbat, ter herdenking van Gods rustdag op de zevende dag van de schepping van de aarde. Joden gaan traditioneel met hun gezin naar de synagoge, en vieren de dag in het gezelschap van familie en vrienden met een feestelijke maaltijd.

De beperkingen die van toepassing zijn op sjabbat zijn talrijk en uitgebreid, en alleen in levensbedreigende noodsituaties wordt er van afgeweken.

Opmerkingen

Niet-dringende overtredingen worden over het algemeen pas na de sjabbat of na de feestdag gemeld, omdat:

- Praktiserende Joden zullen geen verklaringen willen schrijven of documenten willen ondertekenen;
- Praktiserende Joden niet mogen telefoneren.

Wat wordt beschouwd als "werk"?

In een moderne context onthouden op sjabbat praktiserende Joden zich over het algemeen van activiteiten zoals:

- Alle soorten commerciële transacties (winkels en bedrijven zijn gesloten);
- Gebruik van transportmiddelen;
- gebruik van elektrische apparatuur (bijvoorbeeld: telefoons, computers, televisie);
- Schrijven.

Sjabbat-tijd

Sjabbat begint op vrijdag ongeveer een uur voor het donker wordt, of 15 minuten voor zonsondergang. Daarom moeten praktiserende Joden het werk of de school op tijd verlaten om voor het begin van sjabbat thuis te komen.

Vitale noodsituaties

In een levensbedreigende situatie, als gevolg van een medische of andere noodsituatie, moeten de sjabbat-wetten worden genegeerd om levens te redden. Hulpdiensten moeten in dit geval worden gebeld alsof het elke andere dag is.

Inleidende opmerkingen

De wetten die van toepassing zijn tijdens bepaalde Joodse feestdagen zijn vrijwel identiek aan die van tijdens sjabbat, en exact dezelfde veiligheidsmaatregelen dienen toegepast te worden.

Joodse feestdag

De Hebreeuwse kalender omvat veel feestdagen. In de rest van deze brochure worden alleen de bekendste en meest zichtbare weergegeven.

Rosj Hasjana (Joods Nieuwjaar)

Rosj Hasjana duurt twee dagen, in september of oktober, en wordt beschouwd als één van de belangrijkste tijden op de Joodse kalender. Dit is een gelegenheid om terug te blikken op het afgelopen jaar.

- Veel synagogen hebben voorzieningen om vele gelovigen uit te nodigen, ter plaatse of in de buurt.
- Op deze feestdag kunnen er aanzienlijke verkeers- en parkeerproblemen zijn.

Jom Kipoer (Grote Verzoendag)

Deze feestdag is de heiligste dag van de Joodse kalender. De gelovigen vragen vergeving voor de zonden die ze het afgelopen jaar begaan hebben, en betuigen hun berouw. Alle praktiserende Joden moeten zich, behalve in speciale gevallen, gedurende 25 uur (vanaf zonsondergang de dag ervoor tot het vallen van de volgende dag) onthouden van eten en drinken.

Opmerkingen:

- Op Jom Kipoer zijn synagogen de hele dag open en erg druk, dus er is veel binnen en buiten komen;
- Veel mensen gaan overdag naar huis voor een korte pauze tussen de gebeden. Er kan de hele dag een constante stroom mensen op straat zijn;
- Aangezien de meeste gezinnen tijdens de Jom Kipoer-diensten in de synagoge zullen zijn, zijn hun huizen kwetsbaar voor inbraken.

Soekot (Loofhuttenfeest)

Deze feestdag begint vijf dagen na het einde van Jom Kipoer en herdenkt de tijdelijke huizen die de Hebreëen in de woestijn bouwden na hun uittocht uit Egypte. Tijdens deze periode die acht dagen duurt kunnen praktiserende Joden eten en slapen in een vergelijkbare structuur, een soeka, behalve op sjabbat.

Pesach (Pasen)

Deze acht dagen durende feestdag, die vaak samenvalt met het paasweekend, herdenkt de bevrijding van de Hebreëen uit de slavernij in Egypte. Ter herinnering aan hoe snel ze ontsnapten, mag er tijdens deze feestdag geen zuurdesem of gefermenteerd voedsel zoals brood, graan of bier worden geconsumeerd. Het dieet van praktiserende Joden tijdens deze feestdag is veel strenger dan normaal.

Chanoeka (Feest der lichtjes)

Deze vreugdevolle feestdag wordt gevierd door acht nachten lang elke avond een kandelaar (Chanoeka genoemd) aan te steken. Andere tradities zijn onder meer het eten van gefrituurd voedsel zoals donuts en aardappelpannenkoekjes, het geven van geschenken, en het organiseren van feesten.

Opmerkingen voor Chanoeka:

- De traditie wil dat de families de kandelaars (soms van waarde) voor hun raam plaatsen. Inbraken en brand kunnen hiervan een gevolg zijn.

Bovendien maakt het plaatsen van de kandelaar voor het raam Joodse families beter herkenbaar. Deze gezinnen lopen een groter risico het doelwit te worden van antisemitische aanvallen, zoals het gooien van voorwerpen en stenen naar hun ramen. Wanneer er in deze tijd van het jaar aanslagen plaatsvinden, zou het relevant zijn om het slachtoffer(s) te vragen of er zichtbare religieuze symbolen waren die de aanvaller ertoe hadden kunnen brengen te geloven dat de slachtoffers Joods waren.

- Sommige Joodse gemeenschappen houden Chanoeka-ceremonies op openbare plaatsen.

Poerim (Lotenfeest)

Dit festival dat één dag duurt, herinnert het verhaal van Esther, een Joodse koningin in Perzië die een complot verijdelde van één van een adviseur van de koning om alle Joodse vrouwen te vermoorden. Naast het verhaal dat in de synagoge wordt voorgelezen uit een speciale boekrol (Megilla), is het een dag die gewijd wordt aan gemeenschappelijke feesten en vieringen.

Opmerkingen met betrekking tot Poerim

- Het is een dag van vreugde en amusement waarbij verkleedingen worden gedragen, zelfs op openbare plaatsen.
- De traditie is dat veel mensen door de buurt lopen voor een liefdadigheidsactie en geschenken (eten) uitdelen aan vrienden.

Synagoge, Menora, Sefer Thora, Ster van David.

Fotocredits: Laura Soler Prats.

Kalender van Joodse feestdagen

FEEST	2023	2024	2025	2026	2027
POERIM	6-7 maart	21-24 maart	13-14 maart	2-3 maart	22-23 maart
PESACH	6-13 apr.	23-30 apr.	13-20 apr.	2-9 apr.	22-29 apr.
SJAVOEOT	26-27 mei	12-13 juni	2-3 juni	22-23 mei	11-12 juni
ROSJ HASJANA	16-17 sept.	3-4 okt.	23-24 sept.	12-13 sept.	2-3 sept.
JOM KIPOER	24-25 sept.	11-12 okt.	1-2 okt.	20-21 sept.	10-11 okt.
SOEKOT	29 sept. - 8 okt.	16-25 okt.	6-15 okt.	26-30 sept.	16-22 okt.
SIMCHAT THORA	8 okt.	25 okt.	15 okt.	4 okt.	24 okt.
CHANOEKA	7-15 dec.	25 dec. - 2 jan.	14-22 dec.	5-12 dec.	25-31 dec.

Voeding

Joodse voedingswetten regelen niet alleen de verschillende soorten voedsel die gegeten kunnen worden, maar ook hoe koosjer voedsel wordt bereid en geserveerd. Joden die zich houden aan de voedingswetten van kasjroet, mogen geen ander voedsel consumeren dan koosjer voedsel.

Voor sommige praktiserende Joden moet al het keukengerei, serviesgoed en bestek gebruikt worden voor koosjer voedsel. Zuivelproducten en voedingsmiddelen die vlees bevatten, moeten apart bewaard, gekookt, en geserveerd worden in verschillende potten en borden. Sommige praktiserende Joden eten alleen in restaurants die onder toezicht staan van een erkende kasjroet-autoriteit.

Sommige supermarkten verkopen koosjere producten en er zijn ook koosjere winkels in vrijwel alle grote Europese steden, waar enkel koosjere producten te vinden zijn.

Koosjere winkels kunnen het doelwit zijn van antisemitische aanvallen.

Relatie tot het lichaam en fysieke interacties

Een belangrijk aspect met betrekking tot het lichaam is eerbaarheid. Tzniut kan ook wel vertaald worden als bescheidenheid. Het houdt zich vooral bezig met kleding, maar ook met iemands gedrag en houding, evenals hun sociale en intieme interacties. Tzniut heeft betrekking op zowel mannen als vrouwen, hoewel er cultureel en/of traditioneel meer aandacht is voor vrouwen.

Sommige Joodse mensen passen regels toe bij interactie met mensen van het andere geslacht (als ze niet getrouwd zijn). Hier zijn enkele voorbeelden die kunnen voorkomen bij interactie met praktiserende Joodse mensen: Sommige praktiserende Joden hebben liever geen fysiek contact met het andere geslacht; sommigen geven er de voorkeur aan niet alleen in dezelfde kamer te zijn met iemand van het andere geslacht. Het is niet altijd nodig dat er een derde persoon aanwezig is, de deur op een kier laten staan is meestal voldoende.

Ondanks alle regels die sommige Joodse mensen volgen, komt het "in leven zijn" op de eerste plaats, en als er gevaar dreigt, zullen deze regels over het algemeen als secundair worden beschouwd.

Joodse kleding en huizen

De volgende paragraaf laat zien hoe sommige praktiserende Joden zich kleden. Er moet echter worden opgemerkt dat niet-praktiserende Joden zich kleden zoals de meerderheid van de bevolking, zonder enig onderscheid.

Sommige Joodse mannen bedekken hun hoofd, meestal met een keppeltje dat ook wel kippa of jarmoeke genoemd wordt. Sommigen dragen misschien ook een kledingstuk met franjes, een tzitzit genaamd, als onderkleding, dat zichtbaar kan zijn rond hun heupen. Sommige praktiserende Joodse getrouwde vrouwen bedekken hun haar of dragen te allen tijde een pruik als teken van bescheidenheid. Ze dragen alleen bescheiden kleding en de meesten dragen geen broeken, korte rokjes of korte mouwen.

Alle traditionele Joodse huizen zijn te herkennen aan hun mezoeza. Dit is een klein doosje met een Bijbelse tekst, geplaatst op de rechter deurpost van de meeste kamers in een Joods huis, ook bij de voordeur.

De mezoeza die boven de voordeur is geplaatst, maakt het pand herkenbaar als een Joodse woning. Als gevolg hiervan kunnen het gebouw of appartement, evenals degenen die erin wonen, worden blootgesteld aan antisemitische aanvallen, zoals graffiti en vandalisme, of zelfs een fysieke aanval in de buurt. Het is wenselijk om het slachtoffer/de slachtoffers van dergelijke aanvallen te vragen of er zichtbare religieuze symbolen waren die de aanvaller zouden kunnen doen geloven dat de slachtoffers Joods waren.

Mezoeza, woning in Brussel.

Synagoge, gebeden en gemeenschapsgebouwen

Mannen hoeven geen keppeltje te dragen als ze een synagoge binnengaan, maar het verdient de voorkeur dat ze hun hoofd bedekken.

Het maken van foto's, video's of het gebruik van andere opnameapparatuur is over het algemeen verboden in de orthodoxe synagoge. In de liberale/hervormde synagoge is dit wel mogelijk, maar er moet discretie worden betracht en het wordt altijd aanbevolen om toestemming te vragen aan het personeel van de synagoge.

Traditiegetrouw moeten alle mannen en jongens ouder dan 13 jaar drie keer per dag bidden. Hoewel verschillende gebeden individueel kunnen worden gedaan, vereisen sommige de aanwezigheid van minstens tien mannen. Zo'n gebedsgroep, een minjan genaamd, is vooral belangrijk wanneer iemand een periode van rouw doormaakt.

Dagelijkse ochtendgebeden vinden meestal plaats tussen 06.00 uur en 09.00 uur en duren ongeveer 45 minuten. Kleine leren doosjes met Bijbelse teksten die bekend staan als tefilin en een gebedsjaar worden tijdens het gebed gedragen.

De dagelijkse middag- en avondgebeden duren meestal ongeveer 15 minuten. Vrouwen bidden ook, maar ze zijn niet verplicht om gebedsriemen of sjaals te dragen tijdens het gebed. De etiquette van de synagoge varieert afhankelijk van wie er aanwezig is.

In de meeste synagogen zitten vrouwen apart van mannen, ofwel boven in de galerij of in een speciale ruimte naast de mannen. De mannen dragen de traditionele hoofddekseis. Getrouwde vrouwen mogen hun hoofd bedekken met hoeden, pruiken of sjaals en dienen zich bescheiden te kleden.

Hebreeuws is de traditionele taal van het Joodse gebed en wordt tijdens diensten en vieringen op uiteenlopende wijze gebruikt, afhankelijk van de denominatie.

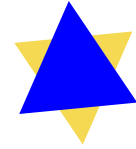
Er zijn meestal gemeenschappelijke Joodse gebouwen in elke stad waar zich een gemeenschap bevindt. Ze organiseren vaak Hebreeuwse en Thora-lessen, evenementen voor leden van minder religieuze of niet-religieuze gemeenschappen, feesten, vieringen en jeugdcentra/jeugdbewegingen en vormen een belangrijk onderdeel van het leven van de Joodse gemeenschap.

Joodse scholen

Afhankelijk van de grootte van de Joodse gemeenschap die in het gebied woont, kunnen er één of meer Joodse scholen zijn. Joodse scholen kunnen bijzonder gevoelige doelwitten zijn van antisemitische aanvallen, gezien de symboliek die zij vertegenwoordigen.

Cyclus van het Joodse leven

Geboorte

Eén van de meest gevolgde religieuze praktijken door de overgrote meerderheid van de Joodse wereldbevolking is die van de besnijdenis (briet mila). Deze vindt plaats wanneer de baby acht dagen oud is, of zo snel mogelijk daarna als het kind zwak is. De besnijdenis wordt uitgevoerd door een speciaal opgeleide persoon, genaamd mohel. De voornaam van het kind wordt vaak pas tijdens de besnijdenis bekend gemaakt. Meisjes krijgen meestal hun naam in de synagoge, vaak op de sjabbatdag na de geboorte.

Bar mitswa/bat mitswa

Wat betreft hun deelname aan vele religieuze rituelen, worden jongens op 13-jarige leeftijd erkend als volwaardige volwassen leden van de gemeenschap en dit is wanneer ze hun bar mitswa (letterlijk "zoon van bevel") vieren. De vrouwelijke tegenhanger is de bat mitswa, waarmee het jonge Joodse meisje haar religieuze meerderheid op de leeftijd van 12 jaar bereikt. De jongens en meisjes volgen een periode van intense studie die leidt tot dit belangrijke moment in het leven van een jood.

Huwelijk

Joodse bruiloften kunnen op elke dag van de week plaatsvinden, behalve op sjabbat, tijdens Joodse feestdagen, en in het bijzonder niet tijdens rouwperiodes. Een Joodse bruiloft kan overal plaatsvinden, maar wordt meestal binnen of buiten een synagoge gevierd. Vrienden en familie van het paar dragen zorg voor feestelijke maaltijden in de week na de bruiloft.

Begrafenis en rouw

Het lichaam mag nooit alleen worden gelaten vóór de begrafenis en het is essentieel dat er zo min mogelijk interactie mee is.

- Begravenissen moeten zo snel mogelijk na het overlijden plaatsvinden, vaak dezelfde dag;
- In sommige gemeenschappen kan er een grote menigte op straat zijn om te rouwen om de overledene.

Begraafplaats in Schoonselhof, Antwerpen.
Fotocredits: Alexandre Liebhaberg.

Wanneer een jood overlijdt, is het van essentieel belang dat het lichaam te allen tijde met uiterste zorg en respect wordt behandeld. Er zijn speciale regels voor het voorbereiden van het lichaam op de begrafenis en het lichaam mag nooit onbeheerd worden achtergelaten. Autopsies zijn volgens de Joodse wet niet toegestaan, behalve waar dit wettelijk vereist is. Crematie wordt door sommige Joodse mensen uitgevoerd, maar is ten strengste verboden in orthodox-Joodse gemeenschappen. Na de begrafenis rouwt de directe familie van de overledene zeven dagen thuis. Dit is de periode van sjiivve.

Joods graf met kleine stenen.

Collectief geheugen: de impact van de Shoah

Hoewel er sinds de Shoah tientallen jaren zijn verstreken, zijn de Joodse gemeenschap en haar cultuur er nog steeds diep door getekend. De Shoah heeft de traditie, de cultuur en het algemene sentiment beïnvloed, maar ook de houding ten opzichte van het melden van een misdrijf of incident. Sommige Joden hebben de neiging om kleine of zelfs ernstige incidenten te minimaliseren door ze te vergelijken met de Shoah, in de wetenschap omdat er niets ergers bestaat, en zullen daarom waarschijnlijk geen aangifte doen bij de politie.

Elk jaar, op 27 januari, is de Internationale Dag ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de holocaust*. De kans is groot dat Joodse gemeenschappen en overheidsinstanties in uw regio op deze dag publieke evenementen organiseren, zoals tentoonstellingen of evenementen, met als doel het publieke bewustzijn te vergroten.

* Het verdient de voorkeur om de term Shoah te gebruiken, de term 'holocaust' staat in het Oude Testament voor een dierenoffer op het altaar van de tempel.

Verwijzingen naar de geldende wetgeving en belevingsonderzoeken van slachtoffers van antisemitisme

Modern antisemitisme komt in verschillende vormen voor die niet altijd gemakkelijk te ontmaskeren zijn. Tegenwoordig bestaan er verschillende Europese instrumenten om antisemitisme en de impact ervan op slachtoffers en Joodse gemeenschappen beter te begrijpen.

- Ontkenning van de Shoah en antisemitische haat zaaiende uitlatingen die aanzetten tot geweld en haat zijn in Europa bij wet verboden. Het doel van het [Kaderbesluit ter bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat \(2008\)](#) is het bestrijden van haat zaaiende uitlatingen en haatmisdrijven door middel van het strafrecht.
- In mei 2016, heeft de [Internationale Alliantie voor de Herdenking van de Holocaust \(IHRA\)](#) een [juridisch niet-bindende definitie](#) van de term antisemitisme voorgesteld, die veel landen hebben overgenomen.
- Op 1 juni 2017 heeft het Europees Parlement zijn eerste [resolutie](#) aangenomen over de bestrijding van antisemitisme, inclusief de IHRA-definitie van antisemitisme.
- In december 2018 heeft de Raad van de Europese Unie een [Verklaring over de strijd tegen antisemitisme](#) en het opzetten van een gemeenschappelijke veiligheidsaanpak goedgekeurd om Joodse gemeenschappen en instellingen in Europa beter te beschermen.
- Het [Bureau voor de grondrechten \(FRA\)](#) van de Europese Unie verzamelt en analyseert gegevens uit EU-landen over antisemitische haatmisdrijven. Een jaarlijks FRA-rapport over antisemitische haatmisdrijven verzamelt gegevens uit internationale, gouvernementele en niet-gouvernementele bronnen.
- In 2018 voerde FRA een [grootschalig onderzoek uit naar ervaringen en percepties van antisemitisme onder de Europese Joden](#) waarin het onder meer mogelijk is om rechtstreeks uit de mond van de slachtoffers te begrijpen wat de redenen zijn voor hun onwil om incidenten te melden en hun gebrek aan vertrouwen in de rechtshandhaving en de publieke autoriteiten.

Grondbeginselen voor politieverhoren*

Het zou zinvol zijn om het slachtoffer vragen te stellen over het verloop van het interview, als hij/zij dat heeft gehad. Dit zijn enkele elementen die u kunnen helpen de communicatie te vergemakkelijken.

Vraag of de ondervragers/politieagenten:

Objectiviteit

- Zo feitelijk mogelijk zijn gebleven (hebben vermeden om informatie op percepties te baseren).
- Een neutrale locatie voor ondervraging hebben gekozen.

Vertrouwelijkheid

- Hebben aangeboden om namen en zekere informatie te verbergen, indien mogelijk.
- Toestemming hebben gevraagd voor het gebruik van gegevens, registratie, etc.

Respect voor de geïnterviewde hebben getoond (vooral voor de slachtoffers)

- De persoon die het interview afnam, was op de hoogte van het trauma van het slachtoffer.
- Ondervragers hebben zijn/haar privacy gerespecteerd, hebben anonimiteit aangeboden en ondersteunende mogelijkheid om zijn/haar identiteit te verbergen/wijzigen om de privacy te beschermen.
- De verantwoordelijken van de ondervraging boden aan om tijdens het interview pauzes te nemen.

*Bron, Facing all the Facts, Roma Community Guidelines for Police, 2019.

Ander advies

- De ondervragers waren duidelijk en maakten hun doelstellingen duidelijk aan de respondent.
- Ze hebben verschillende soorten vragen voorbereid (inhoudelijke vragen, open vragen, specifieke vragen).
- Ze creëerden een veilige omgeving voor de respondent, lieten weten dat het interview op elk moment kon worden stopgezet en dat ze konden stoppen als er een vraag was die ze niet wilden beantwoorden.
- Ze legden het slachtoffer uit wat hij/zij na het gesprek kon verwachten.

Algemene opmerkingen die u moet maken bij het verzamelen van informatie

Het is wenselijk om te observeren hoe de persoon zich gedraagt. Een aantal onderstaande gedragingen helpen u na te denken over hoe u, indien mogelijk, een zo veilig mogelijke omgeving kunt garanderen waarin het slachtoffer zich op zijn gemak kan voelen:

- Indicaties van nervositeit (bijvoorbeeld toon van de stem, oogcontact of lichaamstaal): heeft het slachtoffer een pauze nodig? Heeft het slachtoffer hulp nodig, van bijvoorbeeld een familielid of een vertegenwoordiger van de Joodse gemeenschap?
- Indicaties van emotie/tranen: heeft het slachtoffer professionele ondersteuning nodig, zoals psychologische ondersteuning?
- Reactie op vragen (aarzeling, moeite met begrijpen, enz.): heeft het slachtoffer een tolk nodig? Bevindt het slachtoffer zich in een goede fysieke/emotionele conditie om de vraag te beantwoorden? Heeft het slachtoffer een pauze nodig?
- Houd er rekening mee dat sommige praktiserende Joden zich ongemakkelijk kunnen voelen als ze alleen in de kamer zijn of fysiek contact hebben met mensen van het andere geslacht.

Let op zekere specifieke termen (denigrerende taal, anti-Joodse beledigingen)

Als de aanvaller tijdens een aanval of een misdrijf tegen een jood denigrerende woorden of duidelijke verwijzingen naar de Shoah uitspreekt (bijvoorbeeld met betrekking tot de ovens van de nazi-concentratie- en vernietigingskampen), is het belangrijk dat de politieagent(e) deze woorden noteert in het rapport, omdat ze sleutelementen vertegenwoordigen voor officiers van justitie om te beoordelen of het een haatmisdaad is en om de beslissing van de rechter over het antisemitische motief van het misdrijf te onderbouwen. Soms worden de specifieke woorden echter niet vermeld in het rapport, of wordt het antisemitische karakter van de agressie/aanval niet gespecificeerd. Sommige details kunnen worden weggelaten (bijvoorbeeld antisemitische beledigingen). Het is daarom essentieel om het slachtoffer te vragen of er sprake is van handelingen die het antisemitische karakter van de aanval verklaren. Het is ook belangrijk om er rekening mee te houden dat politieagenten niet de mogelijkheid hebben om een agressie of een aanval als antisemitisch in het systeem te registreren.

Bij twijfel of vragen over de te volgen werkwijze is het ook mogelijk om met de Joodse organisaties/gemeenschappen te communiceren voor suggesties of informatie. Joodse gemeenschappen zijn meestal beschikbaar tijdens werkuren en kunnen gecontacteerd worden om de achtergrond van het probleem uit te leggen, helpen toegang te krijgen tot bepaalde locaties, en de communicatie te vergemakkelijken. Contactgegevens van Joodse gemeenschappen zijn meestal op internet te vinden.

Optimale werkwijzen en advies tegen stereotypen en vooroordelen

In het licht van wat we tot nu toe hebben gezien, volgen hier enkele nuttige tips die u in gedachten kunt houden wanneer u met Joodse mensen omgaat, vooral om hen te steunen en bij te staan in het geval van een haatmisdad:

- Zorg ervoor dat het slachtoffer en zijn/haar familie op de hoogte zijn van hun rechten en wat de verschillende procedures inhouden.
- Vermijd het beoordelen van Joden op basis van stereotypen die in stand worden gehouden door de media of de samenleving (bijvoorbeeld aannemen dat het slachtoffer rijk is omdat hij joods is, aannemen van loyaliteit en/of directe banden met Israël, etc.)*. Help en ondersteun slachtoffers met een open geest en vraag hun direct voor verduidelijking en uitleg of stel vragen.
- Hulp van de burgermaatschappij kan zeer nuttig zijn bij het identificeren van slachtoffers en het aanmoedigen van hen om incidenten te melden, en kan waar nodig ook aanvullende ondersteuning bieden.
- Maak waar nodig gebruik van politieke verklaringen, gedragscodes, samenwerkingsprotocollen, praktische gidsen en trainingsprogramma's om de strijd tegen antisemitisme te verbeteren.
- Het is belangrijk om geïnformeerd te zijn over de geschiedenis en hedendaagse uitingen van antisemitisme.
- Sommige Joden geven er misschien de voorkeur aan benaderd te worden door iemand van hetzelfde geslacht.

* Voor een uitgebreidere lijst van mythen en vooroordelen over het Jodendom en de Joden, lees "Debunking Myths about Jews", ENAR, 2016 https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/debunkingmyths_lr.pdf.

Nuttige links naar informatieve bronnen over Jodendom en antisemitisme

- [Online cursus over het identificeren en herkennen van indicatoren van antisemitische vooroordelen](#), Facing Facts Online, CEJI - A Jewish Contribution to an Inclusive Europe (Een Joodse bijdrage aan een inclusief Europa), maart 2019.
- [Richtlijnen voor het identificeren en observeren van antisemitisme online en offline](#), CEJI - A Jewish Contribution to an Inclusive Europe (Een Joodse bijdrage aan een inclusief Europa), 2016.
- [Debunking Myths about Jews](#) (Het ontkrachten van mythen over Joden), Europees netwerk tegen racisme (ENAR), oktober 2015.
- [Antisemitisme voorkomen door middel van onderwijs: UNESCO-richtlijnen voor beleidsmakers](#), Onderwijs-, Wetenschappelijke en Culturele Organisatie van de Verenigde Naties (UNESCO) en Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR), 2018.
- [Holocaust denial on trial.](#)
- [My Jewish Learning.](#)
- [Antisemitisme bestrijden via onderwijs, leermiddelen.](#)

Woordenlijst

Aangeven

Dit kan twee betekenissen hebben:

- het melden van een incident aan de politie, een maatschappelijke organisatie of aan een andere organisatie;
- informatie verspreiden via persberichten of gepubliceerde rapporten, onder mensen of organisaties (overheidsautoriteiten, Europese/internationale instellingen, mensenrechteninstellingen, etc.) die actie kunnen ondernemen.

Antisemitisme

Discriminatie, vooroordelen of vijandigheid jegens Joden. Antisemitisme kan een theologische basis hebben (Joden zouden bijvoorbeeld verdoemd worden, omdat ze Christus zouden hebben gedood), een raciale basis (Joden werden bijvoorbeeld onder het nazisme als inferieur aan Ariërs beschouwd), of een politieke basis (de Joden zouden bijvoorbeeld the media wereld proberen te domineren). Antisemitisme wordt heel vaak geassocieerd met nazisme, maar het is niet alleen een fenomeen van extreemrechts en het kan zijn oorsprong vinden in de linkse of islamitische ideologie. Antizionisme wordt soms gebruikt om antisemitisme te verbloemen, waarbij Israël wordt gedemoniseerd, op oneerlijke wijze wordt aangevallen of aan andere normen wordt gehouden dan andere landen. De term 'antisemitisme' werd bedacht door Wilhelm Marr, zelf een antisemiet, in de 19e eeuw, een periode waarin pseudowetenschappelijk onderzoek erop gericht was verschillende groepen, waaronder Joden, te racialisieren. Wilhelm Marr definieerde deze term als Jodenhaat. Hij gebruikte "-semitisme" om te benadrukken dat Jodenhaat niet gebaseerd is op religie, maar op een zogenaamd ras.

Sinds 2016 biedt de Internationale Alliantie voor de Herdenking van de Holocaust* (IHRA) een niet-juridisch bindende definitie van antisemitisme: "Antisemitisme is een bepaalde perceptie van Joden, die tot uiting kan komen in haat jegens hen. Retorische en fysieke uitingen van antisemitisme zijn gericht tegen Joodse of niet-Joodse individuen en/of hun eigendommen, tegen instellingen van de Joodse gemeenschap en tegen Joodse religieuze instellingen". Op 1 juni 2017 heeft het Europees Parlement deze definitie van antisemitisme aangenomen. Momenteel hebben meer dan dertig staten over de hele wereld de definitie aangenomen. Als reactie op de IHRA-definitie kwamen er in 2021 nog twee andere definities naar voren: Nexus** en de Jerusalem Declaration on Antisemitism*** (JDA).

*De term holocaust wordt soms gebruikt in een internationale of Engelstalige context.

**"Antisemitisme bestaat uit anti-Joodse overtuigingen, houdingen, acties of systemische omstandigheden. Dit omvat negatieve overtuigingen en gevoelens ten opzichte van Joden, vijandig gedrag gericht tegen Joden (omdat ze Jood-zijn) en omstandigheden die Joden discrimineren en hun vermogen om als gelijken deel te nemen aan het politieke, religieuze, culturele, economische of sociale leven aanzienlijk belemmeren. Als belichaming van de collectieve Joodse organisatie en optreden, kan Israël het doelwit zijn van antisemitisme en antisemitisch gedrag. Het is dus belangrijk voor Joden en hun bondgenoten om te begrijpen wat antisemitisch is en wat niet, in relatie tot Israël." <https://israelandantisemitism.com/the-nexus-document/>

***"Antisemitisme is discriminatie, een vooroordeel, vijandigheid of geweld tegen Joden als Joden (of tegen Joodse instellingen als Joden)." www.jerusalemdeclaration.org

Antizionisme

Oorspronkelijk verwijst het woord "antizionisme" naar de principiële weigering om het bestaan of de legitimiteit van een Joodse staat te aanvaarden, onafhankelijk van de Palestijnse kwestie. Deze stroming kende veel Joodse vrouwen onder haar volgers, maar dat veranderde na de Shoah toen duidelijk werd dat Joden een veilige haven nodig hadden.

Tegenwoordig verwijst antizionisme naar kritiek op Israël die zo ver gaat dat het bestaansrecht van Israël als staat in twijfel wordt getrokken. Deze vorm van antisemitisme wordt aangewakkerd door extreemrechts en extreemlinks. Daarom zijn we onlangs getuige geweest van de geboorte van een ongecensureerde, praktisch "politiek correcte" vorm van antisemitisme.

Bar/bat mitswa

Zoals bij veel religieuze rituelen, worden jongens op 13-jarige leeftijd erkend als volwaardige volwassen leden van de gemeenschap, wanneer ze hun bar mitswa (letterlijk "zoon van bevel") vieren. De vrouwelijke tegenhanger is de bat mitswa, waarmee het jonge Joodse meisje de religieuze meerderheid op 12-jarige leeftijd bereikt. De jongens en meisjes volgen een periode van intense studie die leidt tot dit belangrijke moment in het leven van een Jood.

CCJ

Een Joods gemeenschapscentrum (CCJ) is een algemene organisatie die representatief is voor vrijetijdsbesteding, sociale activiteiten, jeugdbewegingen en het gemeenschapsleven die ten dienste staat van de Joodse gemeenschap in een aantal steden. De CCJ promoot de Joodse cultuur en erfgoed door middel van vieringen van feestdagen, Israël-gerelateerde programma's en andere Joodse educatieve activiteiten. Ze staan open voor alle leden van de gemeenschap.

Chanoeka

Deze Joodse feestdag, ook wel bekend als het Feest der lichtjes, duurt acht dagen en wordt gevierd tussen eind november en december, wanneer de familie de Chanoeka aansteekt.

Diaspora

Historisch gezien betekent diaspora de "verspreiding van Joden over de hele wereld als gevolg van de vervolgingen uit de oudheid" (bron: CNRTL). Momenteel is de definitie uitgebreid naar andere populaties. Een diaspora is dus een bevolking die verspreid is over de grenzen van herkomst en die banden onderhoudt met de plaats van herkomst. Deze banden kunnen divers zijn, bijvoorbeeld cultureel, religieus, economisch, etc.

Discriminerend motief

Het discriminerende motief is de "vooringenomenheid van de dader tegenover het slachtoffer op grond van een bepaald kenmerk". Een vooroordeel, haatmisdrijf of haatincident kan gebaseerd zijn op één van de volgende motieven: ras/etnische afkomst, religie/overtuigingen, nationaliteit, leeftijd, beperking, geslacht, seksuele geaardheid, genderidentiteit of andere gronden.

Haat-incident

Een daad die vooroordelen en discriminatie met zich meebrengt, maar niet als strafbaar feit kan worden aangemerkt. Vaak gaan deze incidenten vooraf aan, begeleiden ze of vormen ze de context voor haat zaaiende uitlatingen.

Haatmisdaad en -overtreding

Haat misdaden en -overtredingen zijn criminele of strafbare daden die ingegeven zijn door discriminatie of vooroordelen jegens specifieke groepen mensen. Ze kunnen onder meer gebaseerd zijn op geslacht, genderidentiteit, seksuele geaardheid, etnische of nationale afkomst, religie, leeftijd of beperking.

Haat zaaiende uitingen

Uitspraak of andere uitingen, inclusief gebaren, geschreven opmerkingen, die vooroordelen en discrimineren jegens de implicatie van een specifieke groep mensen. Ze kunnen onder meer gebaseerd zijn op geslacht, genderidentiteit, seksuele geaardheid, etnische of nationale afkomst, religie, leeftijd of beperking. Vaak gaan deze incidenten vooraf aan, begeleiden ze of vormen ze de context voor haatovertradingen of -misdaden.

Herhaald slachtofferschap

Meer dan eens het doelwit zijn, al dan niet door dezelfde persoon. Het kan zijn dat eerdere incidenten om verschillende redenen niet bij de politie zijn gemeld.

Indicatoren van vooringenomenheid

Objectieve feiten die aangeven of een incident mogelijk een discriminerend motief heeft, zoals slachtofferperceptie, tijdstip, datum en demografische verschillen tussen slachtoffer(s) en dader(s). Deze lijst met criteria is niet uitputtend en elk geval moet op basis van zijn eigen feiten en omstandigheden worden onderzocht.

Joden

Er zijn ongeveer 15 miljoen Joden in de wereld, waarvan 1,2 miljoen in Europa en 30.000 in België. Onder de 15 miljoen Joden bestaat er een grote diversiteit qua cultuur en afkomst.

Jodendom

De religie van het Joodse volk, die ongeveer 4000 jaar oud is, is één van de oudste religies die nog steeds wordt beoefend en vormt een belangrijk onderdeel van de fundamenteën van het christendom en de islam.

Jom Kipoer

Dit is de heiligste dag van het jaar in het Jodendom. Op deze dag bidden Joden intens en vasten ze ter voorbereiding op het komende jaar.

Joods gemeenschapsgebouw

Een Joods gemeenschapsgebouw is een algemene organisatie die representatief is voor

vrijtijdsbesteding, sociale activiteiten, jeugdbewegingen en het gemeenschapsleven die ten dienste staat van de Joodse gemeenschap in een aantal steden. Joodse gemeenschapsgebouwen promoten de Joodse cultuur en erfgoed door middel van vieringen van feestdagen, Israël-gerelateerde programma's en andere Joodse educatieve activiteiten.

Jood-zijn

Jood-zijn, of Joodse identiteit, kan gebaseerd zijn op religie, cultuur en/of afkomst:

- Religie: Het Jodendom vertegenwoordigt het religieuze aspect van de Joodse identiteit. Jood-zijn wordt daar gedefinieerd in halacha (Joodse wet): het kan overgedragen worden door de moeder (als ze Joods is), of door bekering.
- Cultuur: Sommige Joodse mensen beschouwen hun Joodse identiteit als cultureel erfgoed. Ze kunnen hun Joodse identiteit uitdrukken door het vieren van feestdagen (op een culturele in plaats van een religieuze manier), familietradities, talen (Hebreeuws spreken of een diasporadialect), etc.
- Afkomst: Iemand stamt af van een Joodse ouder.

De identiteit van een Jood omvat dus minstens één van deze drie aspecten.

Kippa

Ook bekend als kalotje of keppeltje (in het Jiddisch), is een kleine hoofdbedekking die door Joodse mannen wordt gedragen om respect voor God te tonen. Vaak gedragen door moderne praktiserende Joden.

Koosjer/Kasjroet

Kasjroet brengt enerzijds alle criteria samen die een voedingsmiddel (dierlijk of plantaardig) aanwijzen als toegestaan of niet voor consumptie, en anderzijds alle wetten die het mogelijk maken het te bereiden of geschikt te maken voor consumptie. Van voedsel dat aan deze wetten voldoet, wordt gezegd dat het koosjer, 'geschikt' of 'behoorlijk' voor consumptie is.

Koosjer winkel

De plaatselijke koosjere winkel is een centrale plek in het Joodse leven waar praktiserende Joden die koosjer eten, geschikte producten kunnen kopen.

Mannelijke en vrouwelijke bevoegde rabbijn

Een religieus leider die het gebed in de synagoge mag leiden, advies mag geven over religieus en familierecht en mag optreden als spirituele gids voor een gemeente van Joden.

Nazi- en neonazistische symbolen

Er zijn een groot aantal nazi- en neonazistische symbolen. Bij deze een niet-uitputtende lijst:

- Nazigroet (sieg heil): groet geïnspireerd op een Romeinse groet die werd gebruikt door nazi's, neonazi's en extremisten.
- SS-symbool: symbool van de nazi-partijmilitie (Schutzstaffel).
- Groet met drie vingers: de groet met drie vingers, uitgevoerd door het uitstrekken van de duim, wijs- en middelvinger, wordt soms gebruikt als een nazipolitiek symbool, vooral in Italië en Duitsland.
- Quenelle: een gebaar bestaande uit het naar beneden reiken met één arm terwijl de hand van de andere arm op de schouder wordt gelegd, gecreëerd en gepopulariseerd door de Franse antisemitische humorist Dieudonné in 2005, en sindsdien overgenomen door andere Europese antisemitische extremisten. Het wordt gebruikt ter vervanging van de nazigroet.
- Swastika: Symbool van nazi-Duitsland en de nazipartij, gebaseerd op het omgekeerde religieuze icoon dat gebruikelijk is in het hindoeïsme en andere dharmareligies.

Pesach/Pasen

Ook wel bekend als Pasen. Pesach is een Joodse feestdag die plaatsvindt in de lente ter herinnering aan de uittocht uit Egypte en deze feestdag duurt acht dagen. De eerste twee avonden eten de Joden een rituele maaltijd, de seder. Deze feestdag herinnert ons er ook aan dat alle mensen het recht hebben om vrij te leven en niet in slavernij gehouden kunnen worden.

Rapporteren aan een derde partij

Een ander aanspreekpunt buiten de politie waar slachtoffers en getuigen anoniem haatmisdrijven en haatincidenten kunnen melden. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om zelfrapportagesystemen waarmee slachtoffers incidenten/misdaden rechtstreeks kunnen melden zonder dat ze met de politie hoeven te spreken. Dit kan ook een systeem voor ondersteunde melding zijn waarbij een derde partij betrokken is, zoals een vrijwilligersorganisatie (bijvoorbeeld de Joodse gemeenschap), die kennis neemt van de details van een incident of misdrijf en de melding naar de politie doorstuurt.

Rosj Hasjana

Het Joodse Nieuwjaar, dat twee dagen lang wordt gevierd, helpt bij de voorbereiding op een betere toekomst.

Risicobeoordeling

Het proces van het beoordelen van de risico's voor de veiligheid en het welzijn van getuigen, slachtoffers en de persoon die het incident registreert en/of steun biedt aan het slachtoffer tijdens alle fasen, vanaf het moment dat het haatmisdrijf/-incident wordt gemeld tot aan het einde van elk onderzoek.

Shoah

In een internationale of Engelstalige context ook wel holocaust* genoemd, is de Shoah een genocide die plaatsvond tijdens de Tweede Wereldoorlog toen nazi-Duitsland, geholpen door zijn collaborateurs, systematisch en opzettelijk zes miljoen Europese Joden vermoordde, oftewel twee derde van de Joodse bevolking van Europa, tussen 1941 en 1945. Joden waren het doelwit van deze executie als onderdeel van een groter gebeuren waarbij sprake was van genocide, vervolging en moord op andere groepen, waaronder en in het bijzonder de Roma en mensen met een beperking.

Sjabbat

Sjabbat of sjabbos (in het Jiddisch), is één van de belangrijkste elementen van het Joodse geloof. Deze loopt van vrijdagavond tot zaterdagavond. Sommige Joden onthouden zich van "werken" op sjabbat, ter herdenking van Gods rust op de zevende scheppingsdag. Joden gaan traditioneel met hun gezin naar de synagoge op sjabbat en vieren de dag in het gezelschap van familie en vrienden met een feestelijke maaltijd.

Synagoge - Bet Knesset (in het Hebreeuws), Sjoel (in het Jiddisch)

Gebouw waar Joden samenkomen om te bidden, al mogen ze ook elders bidden. De gemeenschappelijke gebeden in het Hebreeuws kunnen drie keer per dag plaatsvinden (vroeg ochtend, vroege middag en avond) en soms vereisen ze de aanwezigheid van tien mannen. Sommige synagogen hebben een ark, een grote doosachtige structuur waarin zich de heilige rollen bevinden waarop de vijf boeken van het Oude Testament met de hand zijn geschreven.

Secundair slachtofferschap

Wanneer de reactie van de autoriteiten of een maatschappelijk organisatie de ervaring van slachtofferschap vanuit het perspectief van het slachtoffer verergert. Hierbij kan gedacht worden aan de perceptie van een gebrek aan steun of reactievermogen, of zelfs aan een duidelijk vijandige houding.

Verslag over antisemitische incidenten

In België bestaat er een overwegend Joodse organisatie die gegevens over antisemitisme verzamelt en analyseert en die doorgaans één keer per jaar in een openbaar rapport worden gepubliceerd. De politie kan gebruikmaken van het verzamelen van gegevens van de Joodse gemeenschap, voor zover zij aanvullende informatie kan leveren aan de officiële statistieken en kan helpen het probleem van antisemitisme en de manier waarop dit zich in de regio manifesteert beter in kaart te brengen.

* Het verdient de voorkeur de term Shoah te gebruiken, de term "holocaust" verwijst in het Oude Testament naar een dierenoffer op het altaar van de tempel.

Aantekeningen

Dotted lines for taking notes.

Aantekeningen

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

